

**Stanowisko
Rady Ławniczej Sądu Okręgowego w Krakowie
z dnia 6 lipca 2021 roku**

Z wielkim zaniepokojeniem i dużymi obawami o przyszłość samorządu ławniczego w Polsce odnotowaliśmy fakt, iż w czerwcu bieżącego roku zostały podpisane przez Prezydenta RP ustawy: z dnia 20 kwietnia 2021 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2021 poz. 1023), oraz ustawa z dnia 28 maja 2021 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2021. poz. 1090). Powyższe akty prawne nie były uprzednio konsultowane z samorządem ławniczym, a w głównej mierze dotyczą głównie i przede wszystkim tego środowiska.

Zmiana ustawy z dnia 2 marca 2020 roku o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych polega na dodaniu art. 14fa, zgodnie, z którym w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz w okresie roku po ich odwołaniu w sprawach o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza 5 lat, na rozprawie apelacyjnej sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeżeli w pierwszej instancji sąd orzekał w takim samym składzie.

Zgodnie z przyjętym nowym brzmieniem art. 15 zzs¹ w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawiłość lub precedensowy charakter sprawy.

Z powyższych zapisów zmian w ustawach Kodeks karny i Kodeks postępowania cywilnego wynika, że wszystkie rozprawy będą prowadzone w składzie jednoosobowym, co jest pozbawieniem tych spraw czynnika społecznego, jakim byli ławnicy i którzy mieli realny wpływ na orzeczenie w prowadzonych postępowaniach karnych i cywilnych rodzinnych, oraz w sprawach prawa pracy.

Wprowadzenie zmian w składach orzekających w toczących się już sprawach jest i wiąże się to z rozpoczęciem postępowania sądowego od początku, co będzie miało realny wymiar w toczących się postępowaniach na ich przedłużający się charakter i przewlekłość procesu sądowego.

Dodatkowo pragniemy nadmienić, że wprowadzanie takich zmian dzisiaj jest czynnością spóźnioną i zbędną, a jednocześnie szkodliwą dla toczących się postępowań sądowych obecnych i przyszłych. Wyeliminowanie czynnika społecznego z postępowania sądowego z pewnością będzie ze szkodą dla wymiaru sprawiedliwości. Przypomnieć należy, że ławnicy w sądach powszechnych zasiadali od XIII wieku, pomimo wojen, pandemii i innych kataklizmów nigdy nie wykluczano ich z pracy dla dobra ogólnie pojętej sprawiedliwości społecznej. Ławnicy w obecnej formule zasiadają w sądach powszechnych od 1950 roku, a od 2018 roku są obecni również w Sądzie Najwyższym.

Pragniemy również wspomnieć, że ławnicy występują również w większości krajów na świecie i są cenną pomocą dla sędziów zawodowych. W krajach anglosaskich zawodowi sędziowie jednak spoglądają z zazdrością w stronę naszego porządku prawnego, który dotyczy ławników. W krajach tych ławnicy spełniają tylko i wyłącznie rolę ławy przysięgłych, która orzeka o winie lub niewinności, a wymiar kary ustala sędzia zawodowy. Brak kontaktu między ławą przysięgłych a sędzią, to największa wada tego systemu, co pokazuje wiele badań i analiz z USA i Wielkiej Brytanii. W Niemczech, Austrii oraz Czechach i Słowacji, podobnie jak w Polsce, w składach orzekających zasiadają sędziowie zawodowi i ławnicy (sędziowie społeczni). Udział ławników w procesie przyczynia się przede wszystkim do zrozumienia przez społeczeństwo istoty przestrzegania prawa i wzmocnienia zaufania społecznego do systemu wymiaru sprawiedliwości. Wskazać należy jednocześnie, że wymogiem prawidłowej realizacji tej funkcji jest istnienie ukształtowanej instytucjonalnie samoświadomości sędziów społecznych, której jednak w europejskich sądach (inaczej niż w USA czy Wielkiej Brytanii) brakuje, także ławnicy przy orzekaniu z reguły są zdominowani przez sędziów zawodowych i rzadko przeciwstawiają się ich stanowisku. Jedną z przyczyn tego zjawiska jest nieznanostwo przez ławników akt postępowania, z którymi zapoznaje się tylko sędzia zawodowy. W Polsce jak podkreśla się w doktrynie, udział ławników skłania wszystkich uczestników procesu sądowego do większej staranności w wykonywaniu swych czynności i zwiększa niezawisłość składu orzekającego oraz utrudnia wywieranie nacisku na sąd przez którąkolwiek ze stron postępowania. Sami ławnicy postrzegają swoje funkcje przede wszystkim, jako okazję do zapoznania się z prawem i problemami życia społecznego, wyraz udziału obywateli w sprawowaniu władzy oraz zabezpieczenie, aby w sądzie paragraf nie przesłaniał życia. Jak wynika z badań blisko 44% ławników stwierdziło, że zdanie ławnika ma wpływ na wyrok, prawie 74% miało świadomość, że ławnik może nie zgodzić się z sędzią zawodowym. Jak podkreślają ławnicy, istotnym czynnikiem wpływającym na zaangażowanie ławników jest postawa sędziów zawodowych zasiadających w składzie orzekających sądu. Tu należy zaznaczyć, że ławnicy obradując razem z sędziami zawodowymi ponoszą wspólną odpowiedzialność za prawidłowe rozstrzygnięcie w przedmiocie prowadzonego postępowania, co wielu sędziów zawodowych coraz bardziej docenia.

Przez cały miniony okres pandemii, która przetacza się przez Polskę, ławnicy tut. Sądu Okręgowego i Sądów Rejonowych zasiadali w składach orzekających, dobrowolnie i świadomi ciężaru podejmowanych decyzji i spoczywających na nich odpowiedzialności. Ławnicy, którzy obawiali się o swoje życie i zdrowie, zazwyczaj rezygnowali z udziału w pracach tut. Sądu.

Nadmienić należy także, że postępowania toczące się dotychczas w czasie pandemii odbywały się w ostrym reżimie sanitarnym, który był przestrzegany rygorystycznie, zarówno w odniesieniu do stron jak i składów orzekających. Ławnicy brali udział w rozprawach w całym okresie, w którym tut. Sąd rozpatrywał sprawy, także w okresach największych wzrostów dynamiki zakażeń liczby chorych na COVID-19. Zaznaczyć trzeba także, że większość tego czasu to okres, w którym nie prowadzono szczepień, które obecnie są już dostępne powszechnie dla wszystkich osób nimi zainteresowanych. Tym bardziej trudnym do zrozumienia jest fakt odsunięcia ławników od orzekania w okresie, który jest epidemicznie najbezpieczniejszy od początku wystąpienia pandemii. Z naszych informacji wynika, że ponad 97% ławników tut. Sądu jest w pełni zaszczepiona.

W imieniu Rady

Sekretarz Rady Ławniczej

Leszek Marmon

Przewodniczący Rady Ławniczej

Ireneusz Michał Hyra